

С.В. Шевченко, студентка
групи ПБ-08-Г факультету
менеджменту та психології
ДВНЗ «УМО» НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЯК ШЛЯХ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ МОЛОДОГО ПОДРУЖЖЯ ЯК НАСЛІДКІВ ПРОЯВУ НИЗЬКОЇ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ

Анотація. *Статтю присвячено психологічній допомозі молодим сім'ям у подоланні конфліктних ситуацій. Особлива увага приділяється низькій культурі спілкування подружніх пар як одній з найважливіших причин деструктивного способу вирішення конфліктів подружжям.*

Ключові слова: сім'я, молоде подружжя, конфлікт, подружній конфлікт, культура спілкування подружжя, психологічна допомога.

Аннотация. Статья посвящена психологической помощи молодым семьям в преодолении конфликтных ситуаций. Особое внимание уделяется низкой культуре супружеских взаимоотношений как одной из важнейших причин деструктивного способа разрешения конфликтов супругами.

Ключевые слова: семья, молодая семья, конфликт, супружеский конфликт, культура общения супругов, психологическая помощь.

Annotation. *The article is devoted a psychological help young monogynopaediums in overcoming of conflict situations. The special attention is spared the low culture of matrimonial mutual relations as to one of major reasons of destructive method of permission of conflicts the married couples.*

Keywords: monogynopaedium, young monogynopaedium, conflict, matrimonial conflict, culture of intercourse of the married couples, psychological help.

Актуальність. Основною групою, в якій розвивається і проживає своє життя людина, є сім'я. Її унікальність полягає в тому, що декілька людей найтіснішим чином взаємодіють впродовж більшої частини свого життя. У

такій системі інтенсивної взаємодії не можуть не виникати суперечки, конфлікти і кризи. Важливе значення в житті сім'ї грають між подружні стосунки. Від їх психологічного наповнення істотно залежить, є шлюб щасливим чи невдалим, чи благополучна сім'я. Існує величезна кількість чинників, що впливають на взаємини в сім'ї, на виникнення і вирішення конфліктів. Одним з найважливіших чинників є культура спілкування подружжя. Для подолання конфліктів подружжю слід завжди пам'ятати про важливість комунікативної функції сім'ї і пов'язаних з нею потреб в позитивних емоціях і пошані до себе кожного з партнерів. Збереження теплоти і доброзичливості в спілкуванні допоможе запобігти конфліктам навіть при серйозних матеріальних та інших труднощах в сім'ї. Культура подружніх стосунків включає і культуру конфлікту. Вона полягає в умінні управляти емоціями, аналізувати свою роль в конфлікті і вирішувати його конструктивно. Низька культура спілкування подружжя неминуче викликає конфлікти. Проблема подружніх конфліктів на початковому етапі існування сім'ї, необхідність психологічного консультування як допомоги молодому подружжю робить тему нашого дослідження актуальною. Більшість психологів і соціологів, що досліджують сімейні стосунки, підкреслюють важливість початкового періоду розвитку сім'ї (Антонюк Е.В., Гребенников І.Ф., Дементьева І.Ф., Дмитрієнко А.К., Зуськова О.В., Кратохвіл З., Кутсар Д.Я., Льовковіч В.П., Лідере А.Г., Мацковський М.С., Меньшутін В.П., Навайтіс Р., Рімашевська Н.М., Річардсон Р., Сисенко В.А., Трапезникова Т.М., Олейник Ю.Н., Філіппова Г.Г., Харчев А.Г., Шнейдер Л.Б., Ейдемільер Е.Г., Юстіцкіс В.В., та ін.). Саме у цей період відбувається подружня адаптація, формуються сімейні норми, здійснюється оволодіння ролевою поведінкою. Одночасно в цей період загострюються майже всі проблеми подружнього життя.

Виклад основного матеріалу. Особливості подружніх стосунків в період становлення сім'ї є надзвичайно важливими для всього подальшого життя подружжя. Саме в цей час закладається фундамент подружніх взаємин. Конфлікти є неминучими складовими подружнього життя. Визначення характеру конфлікту залежить від того, сприяє він чи ні збереженню розвитку подружніх стосунків. На цій підставі всі наявні конфлікти розглядаються як *конструктивні* (вони бажані і навіть необхідні для розвитку стосунків у сім'ї) і *деструктивні* (що перешкоджають адаптаційним процесам). Наслідком деструктивного конфлікту є збереження на тривалий час напруженості між подружжям після сварки. Обидва партнери в сім'ях з переважанням деструктивних конфліктів вважають за реальну загрозу розлучення. Конструктивний конфлікт припускає зняття напруженості в стосунках партнерів. Виникнення негативних емоцій у подружніх чи сімейних стосунках – це нормальне явище, органічна складова частина повноцінного життя, повноцінного кохання. Життя доводить, що конфлікт не відноситься до тих явищ, якими можна ефективно керувати на основі життєвого досвіду і здорового глузду. Конфлікт – це найбільш гострий спосіб усунення протиріч, що виникають у процесі взаємодії, що полягає в протидії суб'єктів конфлікту і звичайно супроводжується негативними емоціями.

Тема сімейного конфлікту надзвичайно широка, глибока, можна сказати безкрайня. Вирішення подружніх конфліктів залежить, насамперед від уміння подружжя розуміти, прощати і поступатися. Проте часто подружжя обирає інші стратегії виходу з конфлікту, які в результаті створюють психотравмуючу ситуацію як для подружжя, так і для всієї родини в цілому. До них можна віднести:

По-перше, стратегію "конфронтації". Даний варіант виходу з конфліктної ситуації характеризується небажанням подружжя брати до уваги
Додаток до електронного журналу «Теорія та методика управління освітою», Вип. № 1, 2010 р.

позицію кожного з них. Така ситуація веде до накопичення роздратування, особистих образ, погроз, а іноді до рукоприкладства.

По-друге, "відхід від рішення виниклих суперечностей. В цілому? такий прийом не можна визнати правильним, оскільки розв'язка лише зволікається, а конфлікт залишається, проте з'являється час для обдумування виниклої ситуації, причин розбіжностей і остаточного ухвалення рішення.

По-третє, "згладжування" конфлікту. Нерідко такий варіант виходу з конфлікту дозволяє зняти напруженість, добитися нормальних стосунків. Але це виходить далеко не завжди.

По-четверте, стратегія "приспосовування". Даний результат конфлікту характеризується вольовим нав'язуванням такого вирішення конфліктної ситуації, яке влаштовує лише одного з подружжя (дуже часто ініціатора конфлікту) і приспосовуванням іншого. Такий авторитарний прийом має найсприятливіші наслідки: уцімлюються права одного з партнерів, принижується його гідність, досягається зовнішнє благополуччя, а насправді у будь-який момент може наступити криза.

В.А.Сисенко [5] причини всіх подружніх конфліктів підрозділяє на три великі категорії:

1. конфлікти на ґрунті несправедливого розподілу праці;
2. конфлікти на ґрунті незадоволення якихось потреб;
3. сварки через недоліки у вихованні.

Крім того, виділяють чинники, що впливають на конфліктність подружніх стосунків. До них відносять кризові періоди в розвитку сім'ї [2].

Перший рік подружнього життя характеризується конфліктами адаптації один до одного, коли два «Я» стають одним «Ми». Відбувається еволюція почуттів, закоханість зникає і подружжя предстає один перед одним такими, які вони є. Відомо, що в перший рік життя сім'ї вірогідність
Додаток до електронного журналу «Теорія та методика управління освітою», Вип № 1, 2010 р.

розлучення велика, до 30% загального числа шлюбів.

Другий кризовий період пов'язаний з появою дітей. Ще нестійка система «Ми» піддається серйозному випробуванню. Що ж лежить в основі конфліктів в цей період?

- Погіршуються можливості професійного зростання подружжя;
- У них стає менше можливостей для вільної реалізації в особисто-привабливій діяльності (захоплення, хоббі);
- Втома дружини, пов'язана з доглядом за дитиною, може привести до тимчасового зниження сексуальної активності;
- Можливі зіткнення поглядів подружжя і їх батьків на проблеми виховання дитини.

Третій кризовий період збігається з середнім подружнім віком, який характеризується конфліктами одноманітності. В результаті багатократного повторення одних і тих самих вражень подружжя наступає насичення одне одним. Цей стан називають голодом відчуттів, коли настає «ситість» від старих вражень і «голод» за новими (Ю. Рюріков).

Четвертий період конфліктності стосунків подружжя настає після 18—24 років сумісного життя. Його виникнення часто збігається з наближенням періоду інволюції, виникненням відчуття самотності, пов'язаної з уходом дітей, більш міцною емоційною залежністю дружини, її переживаннями з приводу можливого прагнення чоловіка сексуально проявити себе на стороні, «поки не пізно» [2].

Виявлення кризових періодів в житті сім'ї може мати важливе прогностичне значення і сприяти їх пом'якшенню або попереджати несприятливі кризові прояви.

На думку багатьох психологів, найчастіше сенс позаділового спілкування полягає в прагненні отримати від співрозмовник «погладжування», тобто, співчуття, схвалення і, в решті решт, підтвердження

прихильності з його боку. У сім'ї дана функція непомірно зростає і фактично стає основною. «Погладжування» зазвичай робляться у формі позитивної оцінки поведінки і зовнішності партнера, його поглядів і інтересів, його рідних і друзів. «Погладжуючий» стиль часто не є переважаючим в сім'ях. Причини цього різноманітні, але до основних з них відносяться: установка на вказівки (зайва суворість відносно провини партнера), наростання негативних узагальнень, маніпуляції (прагнення до психологічного виграшу), «прибудова зверху» (прагнення до домінування), обмеження репертуару індивідуальних ролей (небажання враховувати індивідуальні особливості партнера). Таким чином, оптимальному спілкуванню перешкоджають деякі забобони, несприятливі характерологічні риси і стереотипи поведінки подружжя [6]. І часто подружнє спілкування замість того, щоб виконувати психотерапевтичну функцію, стає ще однією конфліктною сферою життя людини. Порушення спілкування приводить до конфліктів, коли не задовольняється потреба в пошані, тобто, цінності і значущості свого «Я», і позитивних емоціях [6]. Конфлікт може виникнути непередбачено (випадково, ситуативно) чи викликатися спеціально (провокуватися), загострюватися при виникненні сприятливої ситуації. Є ще один варіант виникнення конфлікту, який полягає в поступовому накопиченні у стосунках різних, поки що незначних суперечностей, виникненні ворожнечі та її загостренні, «розпалюванні» родичами, близькими — аж до цілковитої неможливості нормального співіснування [2].

Всі численні труднощі, які постають перед сім'єю і загрожують її життєдіяльності, можна поділити перш за все по силі і тривалості їх дії. Особливе значення мають при цьому дві групи сімейних труднощів: зверхсильні і тривалі (хронічні) подразники. Прикладом перших може служити смерть одного з членів сім'ї, звістка про подружню зраду, раптова

зміна в долі і соціальному статусі, наприклад арешт у зв'язку із злочином одного з членів сім'ї, раптове і сильне захворювання.

До хронічних труднощів відносяться надмірне фізичне і психічне навантаження в побуті і на виробництві, труднощі у зв'язку з рішенням житлової проблеми, довготривалий і стійкий конфлікт між членами сім'ї і тому подібне. Багато конфліктів можуть бути хронічними. Зазвичай хронічні конфлікти пов'язані з соціально-психологічними установками особи, що складаються протягом всього життя. Це може бути принципове несхвалення якихось особливостей способу життя і поведінки чоловіка або дружини. За хронічними конфліктами стоять незадоволені потреби і принципова несумісність характерів, соціально-психологічних установок, поглядів, життєвих позицій. Їм властиві глибина і постійність. Найчастіше, з погляду подружжя, хронічні конфлікти практично нерозв'язні і майже завжди представляють для шлюбу небезпечну ситуацію. У разі хронічних конфліктів бажана допомога сімейного консультанта або психотерапевта. Проблема низького рівня культури спілкування подружжя стає причиною саме хронічних конфліктів між чоловіком та дружиною.

У дослідженні був проаналізований рівень культури спілкування подружжя, розглянуті такі найважливіші складові культури спілкування, як вміння слухати, рівень комунікативного контролю, стиль спілкування і спосіб вирішення конфліктів, якому віддається перевага. Можна сказати, що ці складові культури спілкування є основоположними, їх низький рівень незмінно призводить до подружніх конфліктів, оскільки не задовольняється одна з базових і найважливіших потреб людини – потреби в пошані. Для подолання конфліктів подружжю слід завжди пам'ятати про важливість комунікативної функції сім'ї і пов'язаних з нею потреби в позитивних емоціях і пошані до себе кожного з партнерів. Збереження теплоти і доброзичливості в спілкуванні допоможе запобігти конфліктам навіть при серйозних

матеріальних і інших труднощах в сім'ї. Культура подружніх стосунків включає і культуру конфлікту. Вона полягає в умінні керувати емоціями, аналізувати свою роль в конфлікті і вирішувати його конструктивно.

Для з'ясування конфліктів в молодих сім'ях були досліджені індивідуально-психологічні та соціально-психологічні чинники, маючи потенційний впливають на виникнення конфліктів в молодих сім'ях. Також був виявлений взаємозв'язок між рівнем конфліктності та рівнем культури спілкування в молодих сім'ях. Емпіричне дослідження проводилося за допомогою методів опитування, тестування та математичної обробки даних.

В результаті дослідження було виявлено певні взаємозв'язки між загальним рівнем конфліктності подружжя та певними індивідуально-психологічними показниками, демонструючими рівень культури спілкування подружжя. Мова йде про такі складові культури спілкування подружжя, як уміння слухати, рівень комунікативного контролю, стиль спілкування і спосіб вирішення конфліктів, якому віддається перевага. Був виявлений взаємозв'язок між загальним рівнем конфліктності в парі та наступними показниками: рівнем вміння слухати співрозмовника, рівнем комунікативного контролю, стилем спілкування, рівнем схильності до суперництва у конфліктних ситуаціях, рівнем схильності до співробітництва у конфліктних ситуаціях, рівнем схильності до компромісу у конфліктних ситуаціях, рівнем схильності до уникнення в конфліктних ситуаціях, рівнем схильності до пристосування у конфліктних ситуаціях.

В результаті дослідження було виявлено існуючий взаємозв'язок між рівнем культури спілкування у подружній парі та рівнем конфліктності у цій парі. Виявлено максимально значущий взаємозв'язок між загальним рівнем конфліктності в парі та *рівнем вміння слухати співрозмовника*. Чим вище загальний рівень конфліктності в парі, тим нижче рівень вміння слухати.

Виявлено максимально значущий взаємозв'язок між проявом загального рівня конфліктності в парі і *рівнем комунікативного контролю*. Чим вище загальний рівень конфліктності в парі, тим нижче рівень комунікативного контролю. Виявлено максимально значущий взаємозв'язок між проявом загального рівня конфліктності в парі і *стилем спілкування*. Чим вище загальний рівень конфліктності в парі, тим нижче рівень миролюбства у спілкуванні. Виявлено максимально значущий взаємозв'язок між проявом загального рівня конфліктності в парі і *схильністю до суперництва у конфліктних ситуаціях*. Чим вище загальний рівень конфліктності в парі, тим вище схильність до суперництва. Виявлено максимально значущий взаємозв'язок між проявом загального рівня конфліктності в парі і *схильністю до співпраці у конфліктних ситуаціях*. Чим вище загальний рівень конфліктності в парі, тим нижче схильність до співпраці. Виявлено статистично значущий взаємозв'язок між проявом загального рівня конфліктності в парі і *схильністю до компромісу у конфліктних ситуаціях*. Чим вище загальний рівень конфліктності в парі, тим нижче схильність до компромісу.

Між загальним рівнем конфліктності в парі і *схильністю до уникнення та пристосування в конфліктних ситуаціях* не було виявлено статистично значущого взаємозв'язку.

Серед досліджуваних в результаті проведення дослідження за методикою «*Характер взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях*», були отримані показники загального рівня конфліктності в парі. 24% досліджуваних проявили дуже високий рівень конфліктності в парі. При цьому однаковий рівень конфліктності продемонстрували як чоловіки, так і жінки. 30% досліджуваних проявили високий рівень конфліктності в парі (40% – чоловіків і 20% – жінок). Середній рівень конфліктності в парі проявили 16% досліджуваних (4% – чоловіків і 28% – жінок). Низький рівень

конфліктності в парі проявили 14% досліджуваних (16% – чоловіків і 12% – жінок). Дуже низький рівень конфліктності в парі проявили 16% досліджуваних (16% – чоловіків і 16% – жінок). *Вірогідно, отримані результати свідчать про те, що у рівні прояві конфліктності немає певної різниці між чоловіками та жінками. Як одні, так і інші, в однаковій мірі схильні до проявів конфліктності у подружньому житті. Тому не можна говорити про те, що, наприклад, чоловіки демонструють вищий або нижчий рівень конфліктності, ніж жінки.*

В результаті проведення дослідження за тестовою методикою «*Чи вмієте ви слухати*» були отримали показники, які свідчать про вміння досліджуваних слухати співрозмовника. 24% досліджуваних проявили дуже низький рівень вміння слухати співрозмовника. При цьому однаковий рівень вміння слухати співрозмовника продемонстрували як чоловіки, так і жінки. 32% досліджуваних проявили низький рівень вміння слухати співрозмовника (40% – чоловіків і 24% – жінок). Прийнятний рівень вміння слухати співрозмовника проявили 28% досліджуваних (20% – чоловіків і 36% – жінок). Високий рівень вміння слухати співрозмовника проявили 16% досліджуваних. При цьому однаковий рівень вміння слухати співрозмовника продемонстрували як чоловіки, так і жінки. *Значний відсоток досліджуваних проявили низький або дуже низький рівень вміння слухати співрозмовника. Це може свідчити про низький рівень культури спілкування, який сприяє підвищенню конфліктності у спілкуванні подружньої пари.*

В результаті проведення дослідження за тестовою методикою «*Оцінка комунікативного контролю*» (адаптований варіант тесту М.Снайдера), були отримали показники, які свідчать про рівень комунікативного контролю досліджуваних. 54% досліджуваних проявили низький рівень комунікативного контролю в спілкуванні (64% – чоловіків і 44% – жінок). 22% досліджуваних проявили середній рівень комунікативного контролю

(12% – чоловіків і 32% – жінок). Високий рівень самоконтролю у спілкуванні проявили 24% досліджуваних. При цьому однаковий рівень комунікативного контролю продемонстрували як чоловіки, так і жінки. *Низький рівень комунікативного контролю в спілкуванні може свідчити про певні особистісні проблеми, які здатні призводити до низького комунікативного контролю у спілкуванні, до проблем у взаєминах а також до інших психологічних проблем особистості.*

В результаті проведення дослідження за тестовою методикою «*Оцінка стилю спілкування*», були отримали показники, які свідчать про схильність досліджуваних проявляти в спілкуванні агресивність, конфліктність чи миролюбство. 30% досліджуваних проявили низький рівень прояву миролюбства у спілкуванні (32% – чоловіків і 28% – жінок). 32% досліджуваних проявили середній рівень прояву миролюбства. При цьому однаковий рівень прояву миролюбства у спілкуванні продемонстрували як чоловіки, так і жінки. Високий рівень прояву миролюбства проявили 38% досліджуваних (36% – чоловіків і 40% – жінок). *Майже однакова кількість досліджуваних проявили як низький, так і середній, і високий рівень прояву миролюбства у спілкуванні.*

В результаті проведення дослідження за тестовою методикою *К. Томаса «Вивчення типів поведінки в конфліктній ситуації»* були отримали показники, які свідчать про типи поведінки досліджуваних у конфлікті, а саме – про рівень схильності до суперництва, співпраці, компромісу, уникнення і пристосування.

4% досліджуваних проявили дуже високий рівень схильності до суперництва у конфліктних ситуаціях (0% - чоловіків і 8% жінок). 32% досліджуваних проявили високий рівень схильності до суперництва (40% - чоловіків і 24% жінок). Середній рівень схильності до суперництва проявили

26% досліджуваних (28% - чоловіків і 24% жінок). Низький рівень схильності до суперництва проявили 26% досліджуваних (20% - чоловіків і 32% жінок). Дуже низький рівень схильності до суперництва проявили 12% досліджуваних. При цьому однаковий рівень схильності до суперництва продемонстрували як чоловіки, так і жінки. *Між чоловіками та жінками в цілому не було продемонстровано суттєвих відмінностей у рівні схильності до суперництва в конфліктній ситуації. Але високий рівень схильності до суперництва все ж таки більше проявився у чоловіків. Можливо, це могло б свідчити про те, що чоловіки у зв'язку з гендерними стереотипами схильні вважати себе домінуючою силою порівняно з жінками. І прагнуть прояву і демонстрації цього при вирішенні конфлікту. Але це не більше за припущення, зроблене при аналізі отриманих результатів тестування.*

18% досліджуваних проявили дуже низький рівень схильності до співпраці у конфліктних ситуаціях (16% - чоловіків і 20% жінок). 36% досліджуваних проявили низький рівень схильності до співпраці. При цьому однаковий рівень схильності до співпраці продемонстрували як чоловіки, так і жінки. Середній рівень схильності до співпраці проявили 22% досліджуваних (20% - чоловіків і 24% жінок). Високий рівень схильності до співпраці проявили 18% досліджуваних (20% - чоловіків і 16% жінок). Дуже високий рівень схильності до співпраці проявили 4% досліджуваних. При цьому однаковий рівень схильності до співпраці продемонстрували як чоловіки, так і жінки. *Те, що велика кількість досліджуваних продемонструвала низький рівень схильності до співпраці, може свідчити про низьку культуру спілкування або низьку психологічну культуру. Часто подружжя не розуміє, що деякі конфлікти можна вирішити таким чином, щоб його результатом були задоволені всі сторони.*

10% досліджуваних проявили дуже низький рівень схильності до компромісу у конфліктних ситуаціях (12% - чоловіків і 8% жінок). 36%

досліджуваних проявили низький рівень схильності до компромісу (32% - чоловіків і 40% жінок). Середній рівень схильності до компромісу проявили 20% досліджуваних (24% - чоловіків і 16% жінок). Високий рівень схильності до компромісу проявили 30% досліджуваних (24% - чоловіків і 36% жінок). Дуже високий рівень схильності до компромісу проявили 4% досліджуваних (8% - чоловіків і 0% жінок). *Те, що велика кількість досліджуваних продемонструвала низький рівень схильності до компромісу, може свідчити про те, що жоден з подружжя не бажає або не вважає за потрібне поступатися у чомусь іншому. А це, в свою чергу, може свідчити як про низьку культуру спілкування, так і про певні психологічні негаразди особистості. В тому числі, про глибинну відсутність самоповаги особистості. При цьому найчастіше людина не усвідомлює власних психологічних проблем.*

10% досліджуваних проявили дуже низький рівень схильності до уникнення у конфліктних ситуаціях (12% - чоловіків і 8% жінок). 54% досліджуваних проявили низький рівень схильності до уникнення (48% - чоловіків і 60% жінок). Середній рівень схильності до уникнення проявили 12% досліджуваних. При цьому однаковий рівень схильності до уникнення продемонстрували як чоловіки, так і жінки. Високий рівень схильності до уникнення проявили 22% досліджуваних (24% - чоловіків і 20% жінок). Дуже високий рівень схильності до уникнення проявили 2% досліджуваних (4% - чоловіків і 0% жінок). *Велика кількість досліджуваних проявили низький рівень схильності до уникнення конфліктних ситуацій. Це може свідчити як про свідоме або підсвідоме прагнення до конфліктів, так і про рішучість, сміливість у намірі розв'язати конфлікт.*

12% досліджуваних проявили дуже низький рівень схильності до пристосування у конфліктних ситуаціях. При цьому однаковий рівень схильності до пристосування продемонстрували як чоловіки, так і жінки.

46% досліджуваних проявили низький рівень схильності до пристосування (48% - чоловіків і 44% жінок). Середній рівень схильності до пристосування проявили 20% досліджуваних (28% - чоловіків і 12% жінок). Високий рівень схильності до пристосування проявили 18% досліджуваних (8% - чоловіків і 28% жінок). Дуже високий рівень схильності до пристосування проявили 4% досліджуваних. При цьому однаковий рівень схильності до пристосування продемонстрували як чоловіки, так і жінки. *Значна кількість досліджуваних продемонструвала низький рівень схильності до пристосування. Це може свідчити як прагнення зберегти власну індивідуальність, так і про низьку культуру спілкування або і про певні психологічні негаразди особистості. При цьому найчастіше людина не усвідомлює власних психологічних проблем.*

Для допомоги молодим сім'ям у подоланні конфліктів нами запропонована певна корекційна програма. В ході цієї програми подружжя вчиться конструктивно вирішувати конфлікти, навчається культурі спілкування, вчиться проявляти повагу один до одного. Адже в основі конфліктів, що виникають в результаті низької культури спілкування подружжя, лежить відчуття *неповаги* з боку партнера. А, як відомо, потреба в повазі – одна з базових потреб людини [4]. Всьому цьому подружжя вчиться в процесі корекційної роботи, де виконує і аналізує різноманітні вправи і домашні завдання, спрямовані на аналіз і покращення культури спілкування, на краще розуміння один одного і самого себе.

Оскільки саме перші роки подружнього життя є фундаментом подальшого функціонування сім'ї, дуже важливо допомогти молодому подружжю зберегти стосунки і зрозуміти причини виникаючих конфліктів. Взаєморозуміння і пошана подружжя на ранніх етапах сумісного життя може стати заставою міцної і дружної сім'ї.

Висновки. Експериментально було виявлено значний вплив культури спілкування подружжя на рівень конфліктності між чоловіком та дружиною. Чим вище такі показники культури спілкування, як вміння слухати співрозмовника, високий рівень комунікативного контролю, високий рівень миролюбства у спілкуванні, схильність до співпраці або компромісу у конфліктних ситуаціях, тим нижче показники загального рівню конфліктності у подружній парі. Тому потреба у корекції низької культури спілкування подружжя є надзвичайно актуальною.

Література

1. Алешина Ю.Е. Семейное и индивидуальное психологическое консультирование. – М., 1993. – 172 с.
2. Кратохвил С. Основные типы семейных проблем и их решение М., 2001. – 272 с.
3. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: Теорія і сучасна практика: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 416 с.
4. Маслоу А. Психология бытия. – К.:Ваклер, 1997. – 300 с.
5. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. – М., 1993. – 346 с.
6. Трухин И.А. Будущему семьянину. – Киев, 1987. – 215 с.
7. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.
8. Трухін І.О. Соціальна психологія спілкування: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 336 с.